

UWAGI OGÓLNE I METODYCZNE

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań oraz Powszechny Spis Rolny zostały przeprowadzone na terenie całego kraju w dniach od 21 maja do 8 czerwca 2002 r. (według stanu w dniu 20 maja 2002 r. godz. 24⁰⁰) zgodnie z n/w ustawami podjętymi przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej:

- z dnia 2 grudnia 1999 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2001 r. (Dz. U. z 2000 r., Nr 1, poz. 1) z późniejszą zmianą (Dz. U. z 2000 r., Nr 93, poz. 1026),
- z dnia 9 września 2000 r. o powszechnym spisie rolnym w 2002 r. (Dz. U. z 2000 r., Nr 99, poz. 1072),
- z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r., Nr 88, poz. 439) z późniejszymi zmianami.

W powyższych aktach prawnych określono termin i zakres tematyczny spisów, zasady organizacji i realizacji prac spisowych, zobowiązanie ludności do udzielania informacji oraz sposób ich zebrania.

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań

Spis ludności 2002 obejmował osoby stale zamieszkałe na obszarze Polski, bez względu na fakt czy osoby te przebywały w kraju w czasie spisu, czy też były za granicą oraz osoby przebywające czasowo. Spis był przeprowadzony w mieszkaniach oraz w innych zamieszkałych pomieszczeniach prowizorycznych oraz obiektach zbiorowego zamieszkania.

Doświadczenia polskie

Znaczenie spisów ludności i mieszkań jest różne w poszczególnych krajach, w zależności od sprawności funkcjonowania systemów ewidencyjnych i rejestrów oraz od stopnia powiązania systemu badań statystycznych z administracyjnymi źródłami danych.

W naszym kraju znaczenie spisu ludności jest nadal bardzo duże. W ostatnim stuleciu Polska przeprowadziła siedem spisów powszechnych ludności i mieszkań (1921, 1931, 1950, 1960, 1970, 1978 i 1988), jeden spis sumaryczny w 1946 r. oraz trzy spisy reprezentacyjne - (mikrospisy) - w latach: 1974, 1984 i 1995.

Dla Polski spis ludności i mieszkań 2002 jest badaniem szczególnym, ponieważ jest pierwszym pełnym spisem po głębokich przeobrażeniach społeczno-gospodarczych i ustrojowych, jakie miały miejsce w latach dziewięćdziesiątych. Przeobrażenia te spowodowały zmiany w dotychczasowych procesach demograficznych oraz głębokie przemiany struktury społeczno-zawodowej ludności oraz pojawienie się nowych zjawisk, nieznanych wcześniej na taką skalę, takich jak: bezrobocie, bezdomność, imigracja cudzoziemców do Polski oraz nasilenie się krótkookresowych migracji zagranicznych Polaków, nowe formy własności mieszkań.

Podstawowe cele spisu ludności i mieszkań 2002 to:

1. Dostarczenie informacji o stanie i strukturze ludności, gospodarstw domowych i rodzin oraz informacji o mieszkaniach i warunkach mieszkaniowych - na najniższym poziomie podziału terytorialnego kraju.

2. Możliwie szeroka charakterystyka zmian, jakie zaszły w czasie w podstawowych strukturach demograficzno-społecznych ludności, gospodarstw domowych i rodzin oraz zmian w wielkości i standardzie zasobów mieszkaniowych.
3. Dostarczenie informacji niezbędnych do międzynarodowych porównań - poprzez uwzględnienie w opracowaniach standardów i zaleceń organizacji międzynarodowych.

Zakres tematyczny spisu ludności i mieszkań w 2002 uwzględnił:

1. Geograficzną charakterystykę ludności: miejsce zamieszkania oraz przebywania, migracje ludności (wewnętrzne i zagraniczne).
2. Demograficzną charakterystykę osób: płeć, wiek, stan cywilny (formalnoprawny i faktyczny).
3. Charakterystykę demograficzną gospodarstw domowych i rodzin: pozycję osób w gospodarstwie domowym i rodzinie, wielkość i skład gospodarstwa domowego i rodziny.
4. Charakterystykę społeczną osób: poziom wykształcenia oraz uczęszczanie do szkoły, kraj urodzenia, obywatelstwo, deklarowaną narodowość i język używany w rozmowach w domu.
5. Niepełnosprawność prawną i biologiczną.
6. Aktywność ekonomiczną ludności: pracujący, bezrobotni, bierni zawodowo, pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych, zawód; rodzaj działalności zakładu pracy.
7. Główne i dodatkowe źródła utrzymania osób oraz pobieranie świadczeń społecznych.
8. Źródła utrzymania gospodarstwa domowego; samodzielność gospodarowania oraz zamieszkiwania.
9. Gospodarstwa zbiorowe i rodziny w tych gospodarstwach.
10. Mieszkania zamieszkane i niezamieszkane: stan zasobów mieszkaniowych.
11. Wielkość mieszkań i ich wyposażenie.
12. Samodzielność zamieszkiwania.
13. Charakterystykę budynków.

Tematyka ludnościowa została wzbogacona dzięki przeprowadzeniu dwóch badań towarzyszących spisowi, a mianowicie badania dzietności oraz długookresowych migracji ludności, jakie miały miejsce w latach 1989-2002.

Badanie dzietności kobiet

Badania dzietności kobiet (reprezentacyjne) są już tradycją w polskich spisach ludności. Po raz pierwszy takie badanie przeprowadzono przy spisie ludności w 1970 roku. Badanie przeprowadzone w 2002 roku było badaniem szczególnie ważnym z następujących powodów:

1. W latach dziewięćdziesiątych wystąpiła w naszym kraju głęboka depresja demograficzna, nie mająca precedensu w historii powojennej Polski,
2. Począwszy od 1989 r. reprodukcja ludności w naszym kraju nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń; aktualne prognozy ludności nie wskazują na zmianę procesu zmniejszającej się dzietności w perspektywie najbliższych 20 lat,
3. Począwszy od 1999 roku ludność Polski zmniejsza się.

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone na próbie prawie 350 tys. kobiet (dane dotyczą całego kraju), będących w wieku powyżej 16 lat (bez względu na ich stan cywilny). Ankietowe badania dzietności są z założenia dobrowolne i taki charakter miało badanie przeprowadzone przy spisie ludności w roku 2002. Wyniki tego badania są nadal w trakcie opracowywania, dlatego nie mogły zostać zaprezentowane w tym raporcie.

Badanie długookresowych migracji ludności w latach 1989 - 2002

Badaniem zostało objętych w kraju prawie 4 mln osób, które zmieniały w latach 1989 - 2002 miejsce zamieszkania na pobyt stały lub na czas dłuższy niż 12 miesięcy. Badanie to obejmuje migracje wewnętrzne ludności oraz migracje zagraniczne. Wyniki badania migracji długookresowych nadal są w trakcie opracowania.

Uzyskane w spisie informacje o migracjach pozwolą określić faktyczne rozmiary przemieszczeń, ich zasięg przestrzenny i główne kierunki mobilności ludności w latach 90-tych. Ustalenie rozmiarów takiej kategorii migracji i liczby migrantów w bieżących badaniach jest niezwykle trudne z uwagi na stosunkowo skromny zakres dostępnych informacji.

Należy dodać, że lata dziewięćdziesiąte charakteryzują się zahamowaniem przemieszczeń terytorialnych ludności ze wsi do miast, wzrostem przepływów ludności z obszarów miejskich na wieś (głównie dotyczyło to ludności dwuzawodowej) oraz ograniczeniem migracji międzywojewódzkich. Projektowane badanie pozwoli na bardziej dokładny opis zjawiska migracji długookresowych, m.in. poprzez wskazanie przyczyn mobilności przestrzennej oraz potencjalnych zachowań osób i ich rodzin w nowych warunkach społeczno-ekonomicznego rozwoju kraju.

Lata dziewięćdziesiąte to okres przemian społeczno-ekonomicznych nie tylko w Polsce, ale także w wielu krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Lata te charakteryzowały się daleko idącą integracją międzynarodową, która znalazła swoje odbicie m.in. w procesie dostosowywania krajowych systemów statystycznych, w tym wyników spisów, do wymogów międzynarodowych. Biuro Statystyczne ONZ, Europejska Komisja Gospodarcza oraz Unia Europejska wspólnie przygotowały propozycje tematów rekomendowanych do uwzględnienia w spisach powszechnych ok. 2000 r.¹ Propozycje te biorą pod uwagę znaczenie konkretnych aspektów sytuacji ludnościowej oraz potrzeby informacyjne poszczególnych krajów, a także potrzeby organizacji międzynarodowych związane z monitorowaniem i rozwijaniem polityki społecznej i regionalnej.

Zalecenia międzynarodowe nie są bezwzględnie obowiązujące dla poszczególnych krajów, aczkolwiek należy się liczyć z tym, iż Polska - podobnie jak każde inne państwo - ma obowiązek dostarczania porównywalnych informacji statystycznych do międzynarodowych baz danych. Należy jednak mieć na uwadze, że każdy kraj ma pewne tematy ściśle powiązane ze swoją specyfiką, które muszą być bezwzględnie badane w kolejnych spisach i z tego względu powinny stanowić stały element tematyki spisowej.

Wyniki spisu pozwalają na ocenę ilościowych i jakościowych zmian, jakie zaszły w społeczeństwie w okresie od poprzedniego spisu, charakteryzując kolejny etap jego rozwoju. Spis powszechny ludności jest swoistą fotografią społeczeństwa, przedstawiającą w danym momencie stan, rozmieszczenie i różnorodne struktury ludności, zamieszkałej na terenie całego kraju.

Poprzez porównanie wyników obu spisów 2002 oraz 1988 - istnieje możliwość rozpoznania kierunków i natężenia zmian rozwoju demograficzno-społecznego oraz zmian w infrastrukturze mieszkaniowej i potrzebach mieszkaniowych - w miarę możliwości - na każdym szczeblu podziału

¹ Międzynarodowe rekomendacje do spisów ludności i mieszkań ok. 2000 r., zostały przyjęte na plenarnym posiedzeniu Konferencji Statystyków Europejskich w czerwcu 1997 r. w Genewie. Rekomendacje te zostały przedstawione w formie publikacyjnej, jako wspólne opracowanie EKG ONZ oraz Unii Europejskiej. Aktualnie dostępne są w wersji angielskiej, jako finalny dokument pt. „Zalecenia dla spisów ludności i mieszkań ok. 2000 r. w regionie EKG [Recommendations for the 2000 Censuses of Population and Housing in the ECE Region]”, EKG/Eurostat, New York and Geneva 1998 r.

terytorialnego kraju, tj. na poziomie regionalnym: województw, podregionów (NTS-3) oraz lokalnym (powiatów i gmin). Należy przypomnieć, że reforma administracyjna wprowadziła powiaty, jako wydzielone jednostki administracyjne, które nie istniały w spisie z 1988 r., jak również zmieniły się znacznie granice administracyjne województw. Dla potrzeb analizy zmian w czasie przeliczone zostały (w podstawowym zakresie) wyniki spisu 1988 według podziału administracyjnego obowiązującego w dniu 1 stycznia 1999 r. Przeliczone dane są publikowane po raz pierwszy w tym raporcie.

Formy upowszechniania wyników spisu

Wyniki Powszechnego Spisu Ludności i Mieszkań 2002 dostarczają podstawowych informacji o liczbie i strukturach demograficznych i społeczno-ekonomicznych ludności, gospodarstw domowych i rodzin, zamieszkujących lub przebywających w Polsce oraz o rozmiarach zasobów mieszkaniowych, o ich jakości i wykorzystaniu.

Można wyróżnić cztery podstawowe formy upowszechniania danych spisowych:

1. Publikowanie danych.
2. Udostępnianie danych na nośnikach informatycznych oraz poprzez bezpośredni dostęp do baz informacyjnych z wynikami spisu.
3. Dostępność podstawowych danych poprzez Internet.
4. Udostępnianie danych poprzez Bank Danych Regionalnych.

Publikowanie wyników spisów jest już tradycją. Zatem, ta forma upowszechniania danych będzie kontynuowana. Jednak wobec gwałtownego rozwoju informatyki oraz nowoczesnych technologii komunikacji szczególna uwaga będzie zwrócona na ułatwienie odbiorcom danych spisowych korzystania z elektronicznych form dostępu do informacji.

Przewiduje się, że w 2003 roku zostanie wydanych 13 publikacji tabelarycznych, zawierających wyniki spisu na poziomie ogólnokrajowym z jednoczesną prezentacją przekrojów regionalnych oraz 6 publikacji na poziomie wojewódzkim. Kolejne publikacje, głównie o charakterze analityczno-tabelarycznym będą opracowywane i wydawane począwszy od 2004 roku. Publikacje te będą przygotowywane wspólnie z przedstawicielami środowisk naukowo-badawczych, zarówno tymi z którymi GUS ma podpisane umowy o współpracy badawczej, jak i z innymi uczelniami oraz instytutami naukowo-badawczymi.

Jednocześnie z wydawaniem publikacji ogólnokrajowych powinny być wydawane opracowania regionalne, a także lokalne, dotyczące poszczególnych gmin.

Przygotowywany w postaci tablic wynikowych zakres opracowania wyników spisu, nie wyczerpuje wszystkich możliwości wykorzystania danych spisowych. Wdrożony system informatyczny, w tym szeroki program symbolizacji automatycznej oraz automatycznego „wyprowadzania” wielu informacji (zmiennych), pozwoli na opracowywanie wyników spisu również w innych niż proponowane układach korelacyjnych i przestrzennych. Potencjalni odbiorcy takich danych spisowych, które wykraczają poza dane ujęte we wspomnianych tablicach wynikowych, muszą jednak liczyć się z tym, że zamówienia będą realizowane w późniejszym czasie.

Wykaz publikacji z wynikami spisu przewidzianych do wydania

Publikacje z wynikami spisu ludności i mieszkań 2002 będą wydawane w latach 2003-2004. W 2003 roku przewiduje się wydanie 13 tytułów zawierających dane na poziomie ogólnokrajowym:

- Narodowy spis powszechny ludności i mieszkań 2002. Raport z wyników,

- Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna,
- Gospodarstwa domowe i rodziny,
- Mieszkania,
- Mieszkania niezamieszkane,
- Zamieszkane budynki,
- Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna,
- Ludność i gospodarstwa domowe związane z rolnictwem,
- Osoby niepełnosprawne oraz ich gospodarstwa domowe,
- Aktywność ekonomiczna ludności,
- Warunki mieszkaniowe gospodarstw domowych i rodzin,
- Migracje zagraniczne ludności,
- Migracje wewnętrzne ludności.

oraz 6 publikacji szczebla wojewódzkiego:

- Raport z wyników spisów powszechnych,
- Mieszkania,
- Zamieszkane budynki,
- Ludność. Stan oraz struktura demograficzna i społeczno-ekonomiczna,
- Gospodarstwa domowe i rodziny,
- Ludność i gospodarstwa domowe związane z rolnictwem.

W prezentowanym raporcie, będącym pierwszą publikacją z wynikami spisu ludności i mieszkań 2002, przyjęte zostały pewne rozstrzygnięcia, które powinny ułatwić użytkownikom korzystanie z danych zawartych w tym opracowaniu.

Uwagi metodyczne

Podstawowe definicje i objaśnienia - niezbędne do właściwej interpretacji wyników spisu przedstawionych w tym raporcie - zostały podane bezpośrednio przy każdym z omawianych tematów w poszczególnych rozdziałach opracowania.

Z uwagi na fakt, że dla części mieszkańców niemożliwe było przeprowadzenie spisu z udziałem rachmistrza spisowego (z różnych powodów), podstawowe informacje dla takich osób, takie jak: imię i nazwisko, data urodzenia oraz płeć - zostały spisane z ewidencji. Wszystkie pozostałe pytania na formularzu spisowym - w przypadku spisywanych z ewidencji - pozostały bez odpowiedzi. Szacuje się, że z ewidencji w skali kraju spisano ponad 700 tys. osób (ok. 2% ogółu ludności), będących stałymi mieszkańcami naszego kraju. Bezpośrednią konsekwencją spisywania z ewidencji są braki odpowiedzi, podawane w poszczególnych tablicach.

Powszechny Spis Rolny

Celem Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. było między innymi:

1. Zapewnienie podstawowej bazy informacyjnej o gospodarstwach rolnych i związanych z nimi gospodarstwach domowych, koniecznej dla realizacji krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rolnej i społecznej na wsi.
2. Dostarczenie informacji niezbędnych dla finalizowania procesów stowarzyszeniowych z Unią Europejską (UE), jak i zapewnienia podstaw informacyjnych w pierwszych latach członkostwa zgodnie z wymogami UE oraz wykonanie zobowiązań Polski w zakresie dostarczenia informacji dla potrzeb organizacji międzynarodowych (FAO, OECD, EUROSTAT i inne).

3. Budowy i aktualizacji statystycznych operatów losowania prób do różnotematycznych badań reprezentacyjnych.

Zakres tematyczny Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. był bardzo obszerny i dotyczył blisko 3 mln gospodarstw rolnych w Polsce, a w województwie małopolskim prawie 400 tys. W realizacji spisu uczestniczyło łącznie ok. 190 tysięcy osób, w tym ok. 160 tysięcy rachmistrzów spisowych.

Obok raportu, wyniki spisu zostaną przedstawione w kolejno opracowywanych 17 publikacjach krajowych pod następującymi tytułami:

- Użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów i pogłowie zwierząt gospodarskich,
- Zwierzęta gospodarskie,
- Użytkowanie gruntów i ich jakość,
- Uprawy rolne,
- Uprawy ogrodnicze,
- Budynki i infrastruktura techniczna w gospodarstwach rolnych,
- Ciągniki, maszyny i inne środki transportu w gospodarstwach rolnych,
- Pozarolnicza działalność gospodarstw rolnych,
- Systematyka i charakterystyka gospodarstw rolnych,
- Wybrane elementy sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych,
- Przemiany agrarne,
- Metodologia Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r.,
- Rolnictwo na terenach górskich i terenach o słabych warunkach glebowych,
- Cele produkcji w gospodarstwach rolnych,
- Charakterystyka gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną,
- Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych,

oraz w 5 publikacjach szczebla wojewódzkiego:

- Użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów i pogłowie zwierząt gospodarskich,
- Budynki i wyposażenie techniczne gospodarstw rolnych,
- Wybrane elementy sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych,
- Systematyka i charakterystyka gospodarstw rolnych,
- Cele produkcji w gospodarstwach rolnych.

Planuje się również opracowanie publikacji dla szczebla gminnego w formie zestawu tablic zawierających informacje o gospodarstwach rolnych na terenie gminy, o możliwościach produkcyjnych gospodarstw rolnych, o skali upraw rolnych i ogrodniczych, o pogłowie zwierząt gospodarskich, o źródłach utrzymania gospodarstw domowych, o działalności pozarolniczej itp. oraz o lokacie gminy w województwie dla podstawowych parametrów w rolnictwie.

Ponadto w Bazie Danych Regionalnych (BDR), prowadzonej przez Urząd Statystyczny w Jeleniej Górze, będą zamieszczone informacje ze spisu dla poszczególnych szczebli podziału terytorialnego kraju, tj. województwa, podregionu, powiatu, gminy, a także dla miejscowości.

Zakres i tematyka Powszechnego Spisu Rolnego

Powszechnym Spisem Rolnym objęto:

- gospodarstwa indywidualne o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha,
- gospodarstwa indywidualne o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha do 1 ha włącznie,
- osoby fizyczne będące właścicielami zwierząt gospodarskich, nie posiadające użytków rolnych lub posiadające użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha,

- pozostałe gospodarstwa rolne będące w użytkowaniu osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej.

Wykaz gospodarstw indywidualnych powstał w oparciu o statystyczny rejestr podatkowy (system SPGC), który aktualizowany był przez rachmistrzów w czasie obchodu przedspisowego oraz uzupełniany o wykaz właścicieli zwierząt gospodarskich nie posiadających użytków rolnych lub posiadających użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha. Kartotekę gospodarstw rolnych będących w użytkowaniu osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej utworzono na podstawie Bazy Jednostek Statystycznych.

Dla gospodarstw rolnych, których użytkownicy odmówili udziału w Powszechnym Spisie Rolnym 2002 r. lub z użytkownikami, których kontakt był niemożliwy dokonano imputacji danych o gospodarstwie.

Tematyka Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. została ujęta na formularzach spisowych w następujących działach:

- Powierzchnia gospodarstwa,
- Struktura własnościowa użytków rolnych gospodarstwa,
- Struktura dochodów,
- Działalność gospodarcza,
- Pracujący w indywidualnym gospodarstwie rolnym,
- Powierzchnia zasiewów,
- Powierzchnia inna,
- Pogłowie zwierząt gospodarskich,
- Rozdysponowanie produkcji rolniczej,
- Infrastruktura gospodarstwa,
- Budynki i budowle,
- Magazynowanie w gospodarstwie,
- Nawozy i pestycydy w gospodarstwie,
- Maszyny i urządzenia rolnicze,
- Wybrane wydatki w gospodarstwie.

W ramach spisu w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha zebrano następujące informacje:

- 1) dane o osobach będących użytkownikami gospodarstw rolnych:
 - a) nazwisko i imiona użytkownika gospodarstwa rolnego,
 - b) poziom wykształcenia rolniczego użytkownika,
 - c) wkład pracy w gospodarstwo rolne w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie - liczba godzin przepracowanych w gospodarstwie,
- 2) o liczbie pracowników najemnych stałych gospodarstwie pracowników dorywczych zatrudnionych w gospodarstwie rolnym,
- 3) o użytkowaniu gruntów, a w szczególności:
 - a) o powierzchni gruntów ogółem, w tym użytków rolnych (gruntów ornych, łąk i pastwisk trwałych), lasów i gruntów leśnych oraz pozostałych gruntów i nieużytków,
 - b) o powierzchni zasiewów głównych upraw,
- 4) o pogłowie zwierząt gospodarskich według gatunków i grup produkcyjno-użytkowych oraz liczbie pni pszczelich,
- 5) o rozdysponowaniu produkcji rolniczej,
- 6) o budynkach, infrastrukturze i wyposażeniu technicznym gospodarstw, w tym:
 - a) rodzaje budynków, budowli i ich powierzchnia,

- b) liczba ciągników rolniczych i innych środków transportowych oraz maszyn rolniczych,
 - c) źródła zaopatrzenia w wodę, sposoby odprowadzania ścieków i usuwania śmieci,
 - d) wyposażenie w sieć elektryczną i telefon,
 - e) rodzaje urządzeń melioracyjnych,
- 7) o stosowaniu nawozów i pestycydach w gospodarstwie w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie,
- 8) o zadłużeniu gospodarstw rolnych,
- 9) o działalności gospodarczej (rolniczej i pozarolniczej) prowadzonej przez użytkownika gospodarstwa rolnego lub osobę dorosłą pozostającą z użytkownikiem we wspólnym gospodarstwie domowym,
- 10) o ważniejszych wydatkach poniesionych w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie, w tym na:
- a) zakup gruntów,
 - b) budowę lub modernizację budynków,
 - c) powiększenie stada podstawowego,
 - d) zakup ciągników rolniczych i innych środków transportowych oraz maszyn rolniczych.

Informacje o wieku, płci, poziomie wykształcenia ogólnego, głównych i dodatkowych źródłach utrzymania użytkownika i członków jego gospodarstwa domowego, a także osób pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych pozyskano z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, który, jak wspomniano na wstępie, odbył się jednocześnie z Powszechnym Spisem Rolnym 2002 r.

Dla osób fizycznych użytkujących gospodarstwa indywidualne o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha do 1 ha włącznie oraz dla właścicieli zwierząt gospodarskich zebrano w/w informacje, z wyłączeniem tych, o których mowa w pkt. 8 i 10, a w ramach punktów 3b, 6b, i 7 zebrano dane w ograniczonym zakresie tematycznym.

W ramach spisu u osób prawnych i w jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej zebrano informacje, o których mowa w punktach 2-10.

Zgodnie z ustawą z dnia 2 grudnia 1999 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2002 r. (Dz. U. z 2000 r., Nr 1, poz. 1 i Nr 93 poz. 1026) i rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 22 maja 2002 r. w sprawie wylosowanych obwodów objętych spisem kontrolnym (Dz. U. Nr 66, poz. 597) po zakończeniu Powszechnego Spisu Rolnego i Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzono w dniach od 17 do 25 czerwca 2002 r. spis kontrolny w wylosowanych 903 obwodach spisowych (w województwie małopolskim w 73), co stanowiło 0,5% ogółu obwodów spisowych tak w kraju i w województwie.

Ważniejsze definicje, pojęcia spisowe i zasady spisywania

Za **gospodarstwo rolne** uważa się grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami i obowiązkami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Za **gospodarstwo indywidualne** uważa się gospodarstwo rolne o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha, będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej lub grupy osób.

Za **właściciela zwierząt gospodarskich** uważa się osobę nie posiadającą użytków rolnych lub posiadającą użytki o powierzchni mniejszej niż 0,10 ha, która ma co najmniej: 1 sztukę bydła lub (i) 5 sztuk trzody chlewnej albo 1 lochę lub (i) 3 sztuki owiec bądź kóz lub (i) 1 konia lub (i) 30 sztuk drobiu lub (i) 5 sztuk samic zwierząt futerkowych (w tym królików) lub (i) 1 pień pszczoły.

Za **użytkownika gospodarstwa indywidualnego** uważa się osobę fizyczną lub grupę osób, które faktycznie użytkują grunty, niezależnie od tego, czy są właścicielami, dzierżawcami, czy użytkują je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty te są zlokalizowane w jednej, czy w kilku gminach.

Za **gospodarstwo domowe** użytkownika gospodarstwa rolnego (właściciela zwierząt gospodarskich) uważa się zespół osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie, jeżeli wśród nich jest osoba prowadząca gospodarstwo indywidualne (właściciel zwierząt gospodarskich).

Do zbiorowości **pracujących na własny rachunek w rolnictwie** zaliczono osoby pracujące wyłącznie lub głównie:

- w indywidualnych gospodarstwach rolnych powyżej 1 ha, z wyłączeniem gospodarstw produkujących wyłącznie na potrzeby własne,
- na działkach rolnych, z wyłączeniem działek produkujących wyłącznie lub głównie na potrzeby własne,
- jako właściciele zwierząt gospodarskich, z wyłączeniem produkujących wyłącznie lub głównie na potrzeby własne.

Do **ogólnej powierzchni gruntów** gospodarstwa zaliczono wszystkie bez wyjątku grunty wchodzące w skład gospodarstwa, a więc wszystkie grunty użytkowane rolniczo (grunty orne, sady, łąki i pastwiska), wszystkie związane z nimi grunty użytkowane nierolniczo, jak lasy, podwórza, grunty pod zabudowaniami lub przeznaczone pod zabudowę, ogrody ozdobne, grunty pod wodami, drogi, torfowiska, kamieniołomy, żwirownie itp. oraz nieużytki, niezależnie od tytułu władania (własne, dzierżawione na zasadzie umowy i bezumownie, użytkowane z innego tytułu).

Gospodarstwa indywidualne spisywano w miejscu przebywania użytkownika i tam ujmowano całkowitą, ogólną powierzchnię, niezależnie od miejsca położenia gruntów.

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

Dane dotyczące pogłowia zwierząt gospodarskich zostały ujęte w dwóch podstawowych formach własności, tj. w sektorze publicznym i prywatnym.

W **sektorze prywatnym** podstawowymi formami własności są: własność prywatna krajowa (gospodarstwa indywidualne, gospodarstwa spółdzielcze i spółki prywatne), własność zagraniczna i własność mieszana.

Do **sektora publicznego** zaliczono gospodarstwa własności państwowej (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), gospodarstwa będące własnością samorządową (gmin) oraz gospodarstwa stanowiące własność mieszaną (spółki z przewagą mienia państwowego).

Wszystkie informacje o liczebności pogłowia, odnoszące się do osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej w ramach sektora prywatnego i publicznego, ujmują wyłącznie zwierzęta stanowiące własność tych podmiotów (tzn. bez zwierząt utrzymywanych na działkach pracowników gospodarstw państwowych i członków spółdzielni).

W ramach sektora prywatnego dane opracowano dla gospodarstw:

- własności prywatnej krajowej, w tym dla:
- gospodarstw indywidualnych,
- spółdzielni produkcji rolniczej, które obejmują rolnicze spółdzielnie produkcyjne, spółdzielnie kółek rolniczych i inne gospodarstwa spółdzielcze o przeważającej działalności rolniczej,
- własności zagranicznej,
- własności mieszanej.

Gospodarstwa indywidualne obejmują:

- gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, prowadzone przez rolników na gruntach własnych i niewłasnych,
- gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha do 1 ha włącznie użytkowane rolniczo przez osoby prywatne,
- osoby fizyczne będące właścicielami zwierząt gospodarskich, nie posiadające użytków rolnych lub posiadające użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha.

W ramach sektora publicznego w publikacji prezentuje się dane dla gospodarstw:

- własności państwowej, w tym gospodarstw skarbowych,
- własności samorządowej,
- własności mieszanej.

Informacje liczbowe w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku i z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń mogą nie sumować się na 100%. Liczby te są poprawne pod względem merytorycznym.

Segregacji gospodarstw rolnych na: posiadające zwierzęta gospodarskie ogółem i według liczby gatunków oraz nie posiadające zwierząt dokonano na podstawie informacji o utrzymywaniu pogłowia **przynajmniej jednego z czterech podstawowych gatunków zwierząt gospodarskich, tj. bydła, trzody chlewnej, owiec i koni.**

W celu przeliczenia pogłowia zwierząt w sztukach fizycznych na sztuki przeliczeniowe duże (dotyczy 4 podstawowych gatunków zwierząt gospodarskich - bydła, trzody chlewnej, owiec i koni)

- wykorzystano następujące współczynniki:

bydło - 0,8,

trzoda chlewna - 0,15,

owce - 0,08,

konie - 1,0.

Niezależnie od powyższych zbiorczych grupowań - rozliczeń makroekonomicznych według grup użytkowników - dane Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r., w zależności od tematyki, opracowano według niżej wymienionych klasyfikacji:

- grup obszarowych powierzchni ogólnej, wyodrębniając następujące grupy: do 1 ha (0,00-0,10, 0,10-0,20, 0,20-0,50, 0,50-1,00), 1-2, 2-3, 3-4, 4-5, 5-7, 7-10, 10-15, 15-20, 20-30, 30-50, 50-100, 100-200, 200-300, 300-500, 500-1000, 1000 ha i więcej;
- grup obszarowych powierzchni użytków rolnych, wyodrębniając następujące grupy: do 1 ha (0,00, 0,01-0,10, 0,10-0,20, 0,20-0,50, 0,50-1,00), 1-2, 2-3, 3-5, 5-7, 7-10, 10-15, 15-20, 20-30, 30-50, 50-100, 100-200, 200-300, 300-500, 500-1000, 1000 ha i więcej;
- grup obszarowych powierzchni użytków rolnych, według poszczególnych rodzajów użytków, wyodrębniając następujące grupy: do 1 ha, 1-2, 2-3, 3-5, 5-7, 7-10, 10-15, 15-20, 20-30, 30-50, 50 ha i więcej;
- grup obszarowych gruntów pod zabudowaniami: do 0,1 ha, 0,1-0,2, 0,2-0,5, 0,5-1, 1-2, 2 ha i więcej;
- grup obszarowych gruntów pod zasiewami według upraw, wyodrębniając następujące grupy; poniżej 1 ha, 1-2, 2-3, 3-5, 5-7, 7-10, 10-15, 15-20, 20-30, 30-50, 50 ha i więcej;
- wskaźnika jakości gruntów: do 0,4, 0,4-0,7, 0,7-1, 1 i powyżej;
- powierzchni upraw warzyw pod osłonami w ha: do 0,05, 0,05-0,1, 0,1-0,2, 0,2-0,3, 0,3-0,5, 0,5-0,7, 0,7-1,0, 1,0 i więcej;
- powierzchni upraw grzybów jadalnych w m²: do 100, 100-200, 200-300, 300-500, powyżej 500;
- wyposażenia w siłę pociągową: bez żywej i mechanicznej siły pociągowej, z żywą siłą pociągową, z żywą i mechaniczną siłą pociągową, wyłącznie z ciągnikami;

- mocy silnika w ciągniku w KM: do 20,4; 20,4-34,0; 34,0-54,4; 54,4-81,6; 81,6-136,0; 136,0 i więcej;
- celu produkcji i wartości produkcji sprzedanej: gospodarstwa nie prowadzące produkcji, produkujące na własne potrzeby, produkujące głównie na własne potrzeby, produkujące głównie na rynek, w których wartość produkcji sprzedanej wynosiła: poniżej 3 tys. zł, 3-5, 5-15, 15-25, 25-50, 50-100, 100 tys. zł i więcej;
- skali natężenia chowu poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich;
- liczby osób zamieszkałych w gospodarstwie domowym z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według źródeł utrzymania;
- cech charakteryzujących użytkowników gospodarstw rolnych i członków ich rodzin pracujących w gospodarstwie według wieku i płci, mężczyźni - poniżej 25 lat, 25-34, 35-44, 45-64, 65 i więcej lat oraz kobiety - poniżej 25 lat, 25-34, 35-44, 45-64, 65 i więcej lat;
- czasu pracy w gospodarstwie rolnym w stosunku do normy pełnego etatu (rocznej jednostki pracy): 0, 0 - 1/4, 1/4 - 1/2, 1/2 - 3/4, 1 etat (pełny wymiar czasu pracy);
- poziomu wykształcenia rolniczego użytkownika;
- inne grupowania gospodarstw według cech ujętych w spisie, nie wymienione wyżej.

W kolejnych publikacjach będą prezentowane i analizowane gospodarstwa według wyżej wymienionych klasyfikacji i powiązań między grupami cech charakteryzujących gospodarstwa rolne.

Uwagi techniczne

W tablicach, zarówno w tekście jak i w aneksie, wprowadzono automatyczne zaokrąglenia, co niekiedy może powodować drobne rozbieżności w sumowaniu danych na ogółem.

Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

Objaśnienia stosowanych skrótów:

- (-) - zjawisko nie wystąpiło,
- (0,0) - zjawisko istniało, jednakże w ilościach mniejszych od liczb, które mogły być wyrażone uwidocznionymi w tablicy znakami cyfrowymi,
- (.) - zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych,
- x - wypełnienie pozycji, ze względu na układ tablicy, jest niemożliwe lub niecelowe,
- „w tym” - oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy,
- ▼ - oznacza, że dane nie mogą być publikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej,